NYE REPUBLIKKER I FRANSK AFRIKA

AF CHRISTIAN GELEFF

»En smule sand, som den galliske hane kan få at kradse i ...« Sådan omtrent omtalte den engelske lord Salisbury det område i Afrika syd for Sahara, på hvilket Frankrig i slutningen af det forrige århundrede havde sat sig fast. Denne »hønsegård« har med tiden nået en udstrækning af ca. 7 millioner km², hvilket svarer til ca. 13 gange Frankrigs eget areal. Et indtryk af områdets størrelse får man, når man hører, at afstanden mellem de to største byer, Dakar i den nord-vestlige del og Brazzaville i syd, udgør ca. 4.000 km. Befolkningstætheden er meget varierende; det samlede befolkningstal er på ca. 26 millioner.

Indtil for nylig var disse territorier samlet i to store politisk-administrative grupper, Fransk Vestafrika (Afrique Occidentale Française, i det følgende: AOF) og Fransk Ækvatorialafrika (Afrique Equatoriale Française, i det følgende: AEF), hvorom nogle talmæssige oplysninger findes i skemaet herunder:

Land	Hovedstad	Areal (km²)	Befolkningstal	Folketæthed pr. km²
AOF				
Mauritanie	Nouakchott	1.085.805	616.000	–,6
Sénégal	St. Louis, største by: Dakar	197.161	2,230.000	11,3
Soudan	Bamako	1.204.021	3.708,000	3
Guinée	Conakry	245.857	2.507.000	10,1
Côte-d'Ivoire	Abidjan	322.463	2.482.000	7,7
Haute-Volta	Ouagoudougou	274.122	3.266.000	11,9
Niger	Niamey	1.188.794	2.336.000	2
Dahomey	Porto-Novo	115.762	1.615.000	13,9
Togo	Lomé	57.000	1.100.000	19,3
AEF				
Tchad	Fort-Lamy	1.284.000	2.253.000	1,7
République Centrafricaine	Bangui	493.000	1.074.000	2,2
Gabon	Libreville	280.000	409.000	1,5
Congo	Brazzaville	342.000	684.000	2
Cameroun	Yaoundé	440.840	3.075.000	7

Sydøst for Afrika, ca. 4.000 km fra fastlandet, ligger øen Madagascar, der siden 1897 har været et fransk lydland. Fra nordøst til sydvest strækker øen sig i Det indiske Ocean over næsten 1.600 km i længden; i bredden måler øen ca. 600 km. Hele arealet udgør omtrent 590.000 km². Befolkningstallet opgjordes i 1947 til 4.000.000, svarende til en gennemsnitlig befolkningstæthed på 5,84 pr. km². I 1959 skønnedes befolkningstallet at være steget til 5.000.000. Hovedbyen er Tananarive, der ligger i det indre.

DET FRANSKE KOLONISTYRES UDVIKLING OG AFVIKLING[1])

De tre første franske republikkers styre i de til Frankrig knyttede oversøiske områder har man karakteriseret med slagordet: »politique d'assimilation«; denne politik tog sigte på at gøre kolonierne til en del af moderlandet på samme måde, som Danmark efter den 2. verdenskrig har gjort Grønland til et dansk amt. I sin ekstreme, utopiske udformning forudsatte assimilationspolitikken en konsekvent gennemførelse i kolonierne af de frihеds- og ligeberettigelsesidealer, som havde ført Frankrig ind i 1789-revolutionen. Også de mennesker, der beboede de oversøiske områder, var at anse som franske borgere i en repubilk, der var »une et indivisible« (én og udelelig), og som burde administreres på samme måde som moderlandet. Man bortså fra, at man fratog de oversøiske befolkninger retten til ikke at blive franske, hvis de måtte foretrække det.

Den første konsekvens af assimilationspolitikken var slaveriets afskaffelse og omdannelsen af kolonierne til départements, svarende til den administrative inddeling i selve Frankrig.

Reaktionen mod denne politik kom med Napoleon, der genindførte slaveriet og ophævede næsten alle de økonomiske reformer, der bl. a. havde ført til handelsmonopolernes afskaffelse. Først efter 1848 blev slaveriet endelig afviklet og assimilationspolitikken genoptaget.

Reformerne efter Napoleon blev langt mindre radikale end reformerne fra 1789. Da man nåede frem til den 2. verdenskrig, var slagordet ikke længere assimilation, men »association«. Man havde indset, at det var både billigere, nemmere og formentlig også klogere i nogen grad at støtte sig til de traditionelle indfødte institutioner (høvdingene især) fremfor at skabe et helt nyt administrationsapparat ad modum Frankrigs eget. Hele styreformen var dog fremdeles stærkt centraliseret, idet den egentlige myndighed lå hos moderlandets embedsmænd, der var udsendt af koloniministeriet. Man indførte dog særlige budgetter for de enkelte kolonier og oprettede forsamlinger bestående af såvel valgte som af Frankrig udpegede repræsentanter. Disse forsamlinger havde dog i det store og

[1]) Oplysningerne om retsforholdet mellem Frankrig og dets kolonier i tiden frem til 1956 bygger på: François Luchaire, Manuel de Droit d'Outre-Mer, Recueils Sirey, Paris 1949.

hele kun rådgivende myndighed. Alle indbyggerne i de oversøiske områder var franske undersåtter, »sujets«. I den franske enhedsrepublik nød alle borgere lige rettigheder. Det var dog ikke alle republikkens sujets, der samtidig var borgere, »citoyens«. Citoyenneté forudsatte ifølge juridiske betragtninger, der nok kan synes noget formalistiske, tilhørsforhold til to regelsæt: Statut civil og statut public. Man kunne ikke opnå statut public – og dermed valgret – uden samtidig at underkaste sig statut civil, dvs. de personretlige retsregler, der gjaldt i selve Frankrig. Ville de oversøiske sujets have fuld ligestilling med moderlandets borgere, måtte de derfor opgive tilknytningen til det lokale retssystem, hvorunder de var opvokset. Selv om man var villig til at underkaste sig den franske statut civil, var dette ikke i sig selv tilstrækkeligt. Det krævedes endvidere, at ansøgeren kunne læse og tale fransk og herudover f. eks. havde virket i fransk tjeneste eller modtaget en fransk militær orden, indgået ægteskab med en fransk kvinde osv. – Undtagelsesvis havde dog visse ældre koloniers indbyggere fået tildelt de rettigheder, der fulgte med statut public, uden at måtte opgive deres traditionelle statut civil. Af de afrikanske områder gjaldt dette kun indbyggerne i 4 kommuner i Sénégal. Disse kommuner havde i øvrigt kommunalt selvstyre – i samme begrænsede omfang som moderlandets egne kommuner.

I 1936 var der i AOF godt 80.000 »citoyens« af afrikansk herkomst. På Madagascar var der i 1956 ca. 8.500 af de indfødte, der havde opnået fuldt borgerskab. Citoyens deltog på lige fod med franske borgere fra moderlandet i valg såvel til de lokale rådgivende forsamlinger som til Frankrigs deputeretkammer og senat. Citoyens nød – hvad enten de var af fransk eller lokal herkomst – fuld retsbeskyttelse for domstole, der var organiseret på samme måde som moderlandets. Sujets, derimod, var undergivet særlige retter, ledet af repræsentanter for den franske administration, der iøvrigt – uden rettergang – kunne ikende sujets bøder og frihedsstraffe af kortere varighed. Assimilationen havde således reelt kun gyldighed for en elite.

Det første 1½ år af den anden verdenskrig medførte ikke afgørende ændringer i de bestående forhold i de franske kolonier. Men allerede i 1941 blev forbindelserne mellem Frankrig og AEF afbrudt. Dette skyldtes, at guvernøren i den nordligste af områdets provinser, Tchad, den vestindiske neger Félix Eboué, brød med Vichy-regimet og sluttede sig til de Gaulles frie franske bevægelse. Hele AEF fulgte snart Tchads eksempel, og i 1943 kom også AOF med. Økonomisk fik bruddet med Vichy alvorlige konsekvenser. Den traditionelle handelsforbindelse med moderlandet blev afbrudt, og krigen gjorde det vanskeligt at finde erstatning for de forsyninger, man plejede at få fra Frankrig; også problemet med afsætningen af områdets varer var stort, da hele økonomien var baseret på eksporten til Frankrig af få, specielle varegrupper (hovedsagelig vegetabilske olier).

Allerede inden de Gaulles magtovertagelse i kolonierne havde den franske administration ment sig nødsaget til at indføre tvangsarbejde for sujets; tvangsarbejdet blev først påny afskaffet i 1946.

I januar/februar 1944 lod de Gaulle afholde en konference i Brazzaville. Konferencen havde til formål at fastlægge retningslinierne for den fremtidige udvikling i det franske kolonirige. Deltagerne i konferencen var alle embedsmænd med udelukkelse af valgte repræsentanter for den afrikanske befolkning. En del af de deltagende embedsmænd var dog af afrikansk herkomst. Udfaldet af forhandlingerne blev vedtagelsen af nogle resolutioner, der syntes at give løfter om omdannelse af koloniriget til en forbundsstat med udvidet selvstyre for de enkelte provinser. I sin åbningstale anvendte de Gaulle om det franske kolonirige den betegnelse, der først nu – siden 1958-forfatningen – er blevet officiel: Communauté Française.

I overgangstiden efter krigens slutning og indtil vedtagelsen af den nye franske forfatning i 1946 blev der indført bestemmelser, hvorved antallet af afrikansk valgte medlemmer i de lokale forsamlinger blev forøget. Såvel koloniernes sujets som deres citoyens fik adgang til at vælge repræsentanter til den franske forfatningsgivende forsamling. Også Togo og Cameroun valgte sådanne repræsentanter trods disse to territoriers særstilling som formynderskabsområder under FNs tilsyn.

Mod den af Brazzaville-konferencen vakte forventning gik den fjerde republiks forfatning ikke ind for en løsning på føderativ basis med større selvstyre for de oversøiske områder. I forfatningens forord forekommer vel en del vendinger, der kan fortolkes som løfter om selvstyre; men dels var disse løfter vage og opfyldelsen deraf udskudt til en ikke nærmere bestemt fremtid, dels sagde forfatningens dispositive bestemmelser noget andet.

Det hedder således i art. 60: »Den franske Union udgøres på den ene side af den franske republik, der består af moderlandet (la France métropolitaine) og de oversøiske départements og territorier, på den anden side af de associerede territorier og stater«. De afrikanske områder, herunder også Madagascar, faldt ind under betegnelsen: oversøiske territorier (territoires d'outre mer, i det følgende: TOM) og var således efter forfatningens vedtagelse en del af den franske republik. Togo og Cameroun hørte til gruppen »associerede territorier«. Udtrykket stat blev ikke anvendt om nogen af de afrikanske kolonier. Det så ud til, at Frankrig blot havde til hensigt at videreføre den traditionelle assimilationspolitik.

1946-FORFATNINGEN – UNION FRANÇAISE

Som en konsekvens af denne politik fik alle hidtidige sujets i de afrikanske territorier og på Madagascar nu tildelt status som citoyens. De blev dog ikke citoyens français, men *citoyens de l'Union Française* eller *citoyens*

de statut local. Man omgik således reglerne om, at statut civil ikke kunne skilles fra statut public, og de nye citoyens fik lov til at bevare deres hidtidige civilretlige status. Politisk blev der ikke tale om nogen ligestilling med citoyens français. Med den nye citoyenneté var vel forbundet sådanne offentligretlige friheder som pressefrihed, forsamlingsfrihed, foreningsfrihed osv. – Men den primære politiske ret: valgretten blev kraftig beskåret. De nye borgere fik formelt valgret såvel til de franske parlamentariske forsamlinger som til de lokale forsamlinger, der blev oprettet i henhold til forfatningen. Men for at sikre citoyens français (altså både europæere og sådanne afrikanere, der havde opnået fuldt fransk borgerskab) repræsentation opdelte man vælgerne i to grupper, »collèges«, en for hver af de to grupper citoyens. I AOF blev der ikke skelnet mellem de to kollegier ved valg til Nationalforsamlingen, derimod ved valg til de lokale forsamlinger, hvis medlemmer tillige var valgmænd ved valgene til Republikkens Råd. Valglisterne blev opstillet på grundlag af civilstandsregistrene, der langt fra var fuldstændige. Vælgere, der endnu ikke var opført på valglisterne, måtte dokumentere deres identitet på anden måde, f. eks. ved forevisning af jagttegn, førerbevis, næringsbevis el. lign. For byboere var det forholdsvis nemt at skaffe sig adgang til valglokalerne, mens det i landdistrikterne sjældnere forekom, at afrikanerne havde nogen officiel tilkendegivelse om deres identitet. Endnu i 1949 var på Madagascar kun 1 af hver 15 indfødte opført på valglisterne, og i Tchad f. eks., kun 1 af hver 30. Det må dog bemærkes, at kvinder ikke havde valgret.

I 1948 sendte AOF og AEF tilsammen 39 indfødte afrikanske deputerede til den franske Nationalforsamling; fra Madagascar kom der 3 deputerede. Samme år talte Nationalforsamlingen ialt 622 medlemmer, mens Republikkens Råd havde 320 medlemmer, hvoraf 30 var valgt af AOF-AEF.

På den forfatningsgivende forsamling havde tilhængere af en føderativ løsning for det franske kolonirige ytret deres utilfredshed med, at de oversøiske områder fortsat skulle vælge repræsentanter til moderlandets parlament. De accepterede dog, at denne traditionelle ordning fortsattes, imod at der blev oprettet et særligt føderativt organ: Unionsforsamlingen (Assemblée de l'Union Française). De indfødte afrikanske repræsentanter i den forfatningsgivende forsamling truede en overgang med at forlade udvalgsmøderne, medmindre ordningen med de to adskilte valgkollegier blev strøget. De lod sig dog stille tilfreds med et i lovteksten indføjet løfte om, at ordningen efterhånden skulle afvikles.

Efter vedtagelsen af 1946-forfatningen var stillingen i de afrikanske områder og på Madagascar den, at lovgivningsmagten fremdeles var i hænderne på det franske parlament. I lovgivningsmagten havde afrikanerne del gennem deres egne valgte deputerede og senatorer. En væsent-

lig indflydelse på de store linier i fransk kolonipolitik fik de dog først og fremmest gennem ordningen med Unionsforsamlingen, hvis mandater var fordelt med halvdelen til moderlandets og halvdelen til de oversøiske områders repræsentanter. Unionsforsamlingen skulle høres i ethvert lovgivningsanliggende, der ikke vedrørte strafferetlige forhold eller angik de politiske frihedsrettigheder; på disse to punkter var den franske lovgivning direkte gældende i alle oversøiske områder. Også generelle bestemmelser truffet af regeringen i medfør af de meget vide parlamentariske fuldmagter, der er karakteristiske for det franske styresæt, skulle forelægges Unionsforsamlingen.

I de lokale forsamlinger var mandaterne således fordelt, at repræsentanter for de indfødtes collège altid havde flertal. Disse forsamlinger havde dog – ligesom Unionsforsamlingen – kun rådgivende myndighed. I AOF og AEF fik hver tidligere koloni sin forsamling, og Madagascar blev opdelt i 5 provinser, ligeledes hver med sin forsamling. Endvidere havde Madagascar en forsamling for hele landet (Assemblée représentative), og hver af grupperne AOF og AEF havde sin »Grand Conseil«. Medlemmerne af de lokale råd nød ikke parlamentarisk immunitet. Forsamlingerne kunne ikke træde sammen udenfor de fastsatte årlige sessioner. Deres dagsordner måtte ikke omfatte spørgsmål, der ikke forud havde været forelagt for den franske guvernør. Medlemmerne prøvede ikke selv deres mandaters gyldighed. I det hele var deres indflydelse størst på det økonomiske område, idet de vedtog det lokale budget, der i reglen godkendtes af den franske regering. Denne kunne i øvrigt annullere forsamlingernes vedtagelser, hvis de fandtes stridende mod den franske lovgivning.

Administrationen i TOM blev fremdeles varetaget af de af moderlandet udsendte guvernører; antallet af selvstyrende kommuner øgedes væsentligt. Ud over de fire oprindelige i Sénégal opnåede efterhånden 41 kommuner i AOF og AEF status som fuldt selvstyrende kommuner, mens en del kommuner havde begrænset selvstyre.

Set med franske øjne var den nye ordning udtryk for en vidtgående liberalisme: man havde jo åbnet vejen for en gennemførelse af hjemlandets lovgivning i de hidtidige kolonier. Reelt blev – som anført – kun straffelovgivningen og reglerne om de offentligretlige frihedsrettigheder straks gældende i TOM. Og det var klart, at den højt specialiserede franske lovgivning ikke uden videre kunne overføres i de mere primitivt organiserede TOM. Eksempelvis forudsatte gennemførelsen af den franske straffelovgivning en mangedobling af retsinstitutionernes personale: dommere, politifolk, fængselsmyndigheder osv. – Det var forudsat, at gennemførelsen af straffelovgivningen i TOM skulle »spredes ud over« en ti-årig periode, og i mellemtiden måtte mange af den franske koloniadministrations jurister kumulere deres funktioner som administratorer med hvervet som straffe-

dommere. Dette var utilfredsstillende for såvel de pågældende jurister som for de eksisterende domstole og ikke mindst for befolkningen.

Utilfredsheden med dette forhold og med tilsvarende forhold på andre af lovgivningens områder (sociallovgivning, arbejdsret osv.), hvor afrikanerne krævede det franske retssystem gennemført hurtigere, end Frankrig fandt det muligt af personalemæssige og økonomiske grunde, voksede i de følgende år. Fra afrikanernes side var det ikke så meget kravet om selvstændighed som kravet om ligestilling med det franske moderland på lovgivningens områder, der i årene efter 1946 blev gjort gældende. Specielt ønskede man afskaffet systemet med de to valg-kollegier og en udvidelse af adgangen til at udøve valgretten. Efterhånden blev den franske arbejdslovgivning udvidet til også at gælde i TOM; ligeledes sociallovgivningens bestemmelser om familietilskud, der dog kun fik gyldighed for statens funktionærer, ikke for de privat ansatte. Det stadige pres, der skyldtes afrikanernes utilfredshed og moderlandets voksende forståelse af, at det ikke kunne gennemføre fuld ligestilling – også økonomisk – for sine borgere i Europa og Afrika, førte til vedtagelsen i 1956 af en ramme-lov (loi-cadre) for de oversøiske områder.

1956-LOVEN

Rammeloven bibeholdt ordningen med lokale forsamlinger for hver TOM. Valgene til disse forsamlinger skete på grundlag af lige og almindelig valgret for alle territoriets indbyggere. I hvert TOM oprettedes et »regeringsråd« (på Madagascar nøjedes man med ét centralt regeringsråd), hvis medlemmer alle blev udpeget af forsamlingen og havde rang som ministre. Den minister, der opnåede størst stemmetal, fik titel af vice-præsident, idet regeringsrådets præsident var den lokale repræsentant for moderlandets koloniadministration. Ministrene kunne træde tilbage, når de ikke mente at have forsamlingens tillid. Til deres rådighed stod en lokal administration, der var forskellig fra moderlandets forvaltningsorganer. Disse betaltes fremdeles af Frankrig, og det var forudsat i loven, at stillingerne i begge administrationer efterhånden skulle overtages af afrikanere.

Forsamlingerne i TOM var således avanceret til lokale parlamenter. Rent faktisk havde de magt til at tvinge regeringsrådene til at træde tilbage. De havde opnået egentlig lovgivende myndighed for deres TOM, idet franske love og regeringsdekreter kunne tilsidesættes efter vedtagelse i forsamlingerne. En vis legalitetskontrol blev dog fremdeles udøvet af det franske ministerium for oversøiske anliggender. I 1958 blev det bestemt, at det fremtidig skulle være regeringsrådets af afrikanerne selv valgte førstemand – den hidtidige vice-præsident – der skulle være rådets præsident i stedet for den lokale franske guvernør.

Togo blev i medfør af rammelovens bestemmelser omdannet til en republik med eget deputeretkammer. Togo valgte fremdeles medlemmer til de franske parlamentariske forsamlinger, og det var stadig Frankrigs øverste lokale repræsentant i landet, der udnævnte regeringschefen; endvidere beholdt Frankrig – under tilsyn af FN – ansvaret for forsvaret, udenrigstjenesten samt den finansielle administration. Ved en folkeafstemning i december 1956 blev den nye statut vedtaget med 71 % af de afgivne stemmer.

I øvrigt var landets indbyggere nu at anse som borgere i Togo, og deres pligt til at gøre militærtjeneste i de franske væbnede styrker faldt bort.

Cameroun forblev et territorium under formynderskab og valgte at organisere sig i et internt føderativt system med en opdeling i provinser for landets forskelligartede befolkningsgrupper. Frankrig bevarede formynderskabet, men anerkendte udtrykkeligt landets ret til uafhængighed. Den Den nye ordning blev af territorialforsamlingen vedtaget med 60 stemmer mod 8.

COMMUNAUTÉ FRANÇAISE

Allerede inden 1956-lovens bestemmelser rigtigt havde kunnet prøves i praksis, kom den nye grundlovsændring, der var en følge af general de Gaulle's magtovertagelse i 1958. I henhold til det af de Gaulles regering udarbejdede forfatningsudkast blev der den 28/9 1958 afholdt en folkeafstemning bl. a. i hele det franske Afrika, herunder også på Madagascar. Folkeafstemningen gjaldt spørgsmålet om forfatningens vedtagelse eller forkastelse; i realiteten blev den i TOM svaret på spørgsmålet om, hvorvidt man ønskede at bevare tilknytningen til Frankrig. Kun ét af de afrikanske TOM stemte sig bort fra Frankrig: republikken Guinée.

For de øvrige TOM er den femte franske republiks bestemmelser angående republikkens og de oversøiske områders indbyrdes forhold nu gældende. Det fastslås i forfatningens art. 77, at de tidligere TOM er selvstyrende stater. De er organiseret i et fællesskab med Frankrig under betegnelsen Communauté Française. I art. 86 hedder det, at staterne kan kræve gennemført ændringer i deres forhold til Communauté, idet der specielt åbnes adgang for dem til at opnå uafhængighed. Ønsker de at blive uafhængige, må deres tilknytning til Communauté imidlertid ophøre. Ifølge forfatningen er Communautés præsident identisk med præsidenten for den franske republik. Denne vælges af et særligt kollegium, hvori foruden parlamentarikere fra Frankrig og medlemmer af de franske Conseils Généraux (svarende til vore amtsråd), tillige medlemmer for de nye oversøiske stater har sæde. Communautés organer er foruden præsidenten et eksekutivråd, et senat og en voldgiftsdomstol. Staterne i Communauté har fuldt indre selvstyre, men overlader følgende områder til Communautés

organer: udenrigspolitikken, den økonomiske og finansielle politik, forsvaret, spørgsmålene i forbindelse med de strategiske råvarer og eventuelt andre spørgsmål, der måtte blive henlagt til Communautés organer efter aftale mellem de deltagende stater. Specielt er spørgsmålet om den højere undervisning også et fællesanliggende. Eksekutivrådet, der træffer bestemmelser i disse anliggender under et vist ansvar over for senatet, består af republikkens præsident, som er formand, af den franske premierminister, af regeringscheferne i de øvrige stater i Communauté samt af yderligere nogle af republikkens ministre, der særlig udnævnes til at varetage de fælles anliggender.

Hvilken betydning senatet eventuelt kan få, er det endnu for tidligt at udtale sig om. Besluttende myndighed har det kun på sådanne områder, hvor det har fået fuldmagt af de lovgivende forsamlinger i Communautés stater. Først når spørgsmålet om sådanne fuldmagter fra de enkelte stater har fundet sin løsning, vil det kunne ses, om dette organ vil komme til at spille den rolle, der er tiltænkt det som samordnende faktor i det nye statssamfund.

Det blev af mange betragtet som en alvorlig fejl, at den nye forfatning ikke tillod en stat at bevare en vis tilknytning til Communauté, selv om den ønskede at opnå uafhængighed. Man havde bestræbt sig på at affatte den nye ramme om det tidligere franske verdensrige så pas smidigt, at den kunne accepteres selv af tilhængerne af et meget vidtgående selvstyre. På ét punkt viste den sig imidlertid ikke at være tilstrækkelig smidig, nemlig til at sikre Guinées forbliven inden for Communauté. Under præsident de Gaulles rundrejse til de franske besiddelser kort før afstemningen udtalte han utvetydigt, at lande, der stemte nej – og derved tilkendegav ønsket om fuldstændig uafhængighed, ikke kunne forvente fremefter at få del i Frankrigs støtte til de oversøiske lande. Udtalelsen havde klart adresse til Sekou Touré, der dengang var regeringschef i Guinée. Touré svarede, at hans land ville forkaste forfatningen, med mindre samtlige hans krav til dets udformning blev imødekommet. Disse krav formulerede han derhen, at forfatningen skulle »anerkende de oversøiske folkeslags ret til uafhængighed« og knæsætte »principperne om folkenes ligeberettigelse«. Uanset at alle hans ønsker blev imødekommet af forfatningens formulering, stemte hans land nej med 92,5 % af de afgivne stemmer. Konsekvensen udeblev ikke. Frankrig lukkede omgående for al støtte til Guinée.

Den franske regering er blevet kritiseret for denne mangel på forsonlighed. Regeringen har svaret, at den afviste Tourés anmodninger om fortsat teknisk og økonomisk bistand, fordi den ønskede, at de lande, der var forblevet »trofaste«, kunne få et klart bevis for, at trofastheden betalte sig.

I foråret 1960 er der imidlertid blevet indføjet et på dette punkt

væsentligt korrektiv til 1958-forfatningen. Disse bestemmelser, der i skrivende stund kun er blevet vedtaget af Nationalforsamlingen, hjemler adgang for stater inden for Communauté til at opnå uafhængighed uden at skulle udtræde af fællesskabet, ligesom der åbnes adgang for stater uden for Communauté til at indtræde i dette.

Allerede inden forslag om disse ændringer var blevet forelagt for Nationalforsamlingen, havde såvel Madagascar som Mali-føderationen, der består af Sénégal og Soudan, afsluttet aftaler med Frankrig, hvorefter de to lande i løbet af sommeren vil opnå uafhængighed.

Samtidig med at Guinée stemte sig ud af Communauté med næsten 95 % af de afgivne stemmer, blev i Côte-d'Ivoire 99,98 % af stemmerne afgivet for tilknytning til Communauté. De politiske ledere i de to nævnte lande synes at kunne formå deres borgere til at stemme ganske, som de ønsker, at de skal. Det er i det hele taget almindeligt i de nye afrikanske stater at se afstemningsresultater, der ikke afviger væsentligt fra dem, man kender fra stater, der ikke bekender sig til det vestlige demokrati.

POLITISKE BEVÆGELSER I AOF OG AEF

Regeringscheferne i Guinée og Côte-d'Ivoire har begge haft betydningsfulde poster i den første selvstændige politiske bevægelse i de franske områder på det afrikanske kontinent syd for Sahara, Rassemblement Démocratique Africain (RDA). Indtil denne blev stiftet i 1946 på en kongres i Bamako i Soudan, var det småt med selvstændige politiske partier i hele dette område. I de først koloniserede egne i Sénégal sluttede de afrikanere, der blev valgt ind i de franske parlamentariske forsamlinger, sig i almindelighed til et af de bestående franske partier. Umiddelbart efter det første valg, der afholdtes i henhold til 1946-forfatningen, var de afrikanske parlamentarikere i Frankrig fordelt som vist på nedenstående skema[2]):

	Socialister	Kommunister	Andre
Nationalforsamling.....	5	6	6
Republikkens Råd.....	7	4	11
Unionsforsamlingen.....	7	5	11

Efter stiftelsen i 1946 voksede RDA sig hurtigt stort. Ved valget i 1957 – det første efter gennemførelsen af 1956-rammeloven – blev partiet støttet af 3 millioner vælgere. Seks af landene i fransk Afrika havde en RDA-politiker som leder af deres regeringsråd. Bevægelsen er samlingspunkt for en række »underpartier«, der betegnes som RDA-afdelinger med tilføjelse af vedkommende stats navn. Den mest betydningsfulde af

[2]) Tallene er fra: F. J. Pedler, West Africa, Methuen & Co., London.

disse afdelinger af partiet er formentlig Parti Démocratique de Côte-d'Ivoire (PDCI), hvis chef samtidig er Côte-d'Ivoires regeringschef Houphouët-Boigny. I hvert fald er PDCI forblevet kernen i RDA, da dette blev sprængt efter Sekou Tourés nej til forfatningen i 1958. Indtil 1951 havde RDA været tilsluttet det franske kommunistiske parti, men har siden været i forbund med UDSR (modstandsdemokraterne) i det franske parlament.

Sammenholdet i RDA brast imidlertid i 1959, da Houphouët-Boigny afslog at lade sit land deltage i dannelsen af en stor-føderation omfattende de fleste af de gamle AOF-lande. Der havde været ført forhandlinger herom siden 1957, og allerede i vinteren 1958 så det ud til, at et skisma var uundgåeligt, da et flertal syntes at danne sig mod Houphouët-Boigny. Denne ønskede at bevare den direkte forbindelse med Frankrig uden om den planlagte føderation. Modstanderne mente, at der først burde dannes en føderation af de afrikanske lande, hvorefter denne føderation som sådan kunne træffe aftale med Frankrig om en forbindelse f. eks. af samme art som forbindelsen mellem Storbritannien og de øvrige Commonwealth-lande. Bruddet blev dengang undgået, men kom i stedet i marts 1959, da tilhængerne af Mali, som man kaldte stor-føderationen, trods nye bestræbelser, ikke formåede at overtale Houphouët-Boigny. Mali-folkene udtrådte af RDA og sluttede sig sammen med lederne af PRA (Parti du Regroupement African) i et nyt parti, PFA (Parti de la Fédération Africaine). I dette nye parti optoges såvel de tidligere socialister som et mindre parti, Convention Africaine.

Den mest fremtrædende af PRA-lederne er formentlig Léopold Sédar Senghor, der er præsident for Malis forbundsforsamling. Foruden at være talsmand for en sammenslutning af de tidligere franske kolonier i Afrika, er han tilhænger af en meget vidtgående pan-afrikanisme. På den kongres i Bamako, hvor PRA i 1958 blev stiftet, udtalte Senghor bl. a.: »Oprettelsen af PRA er en selvfølgelig ting; den er et bevis på vor tro på det Sorte Afrika. Og når vi taler om dette Sorte Afrika, så glemmer vi hverken Antillerne eller øerne i Stillehavet, endmindre Madagascar. Med alle disse områder er vi forbundne, om ikke ved blodets bånd så på grund af vor fælles status som kolonifolk«. Han udtalte også ved denne lejlighed, at »den nødvendige forudsætning for vor forbindelse med Frankrig er uafhængighed«.

Hvad foran er anført om partidannelser er selvsagt ikke udtømmende. Indenfor de enkelte republikkers område findes en del mindre partier, der dog ofte kun har lokal interesse. Det er ikke altid let at se, om disse smågrupperinger har nogen egentlig partifarve, eller om de blot skal tjene lederne som redskab i en personlig magtkamp.

Andre skillelinier end de partipolitiske har måske nok så stor betyd-

ning. Der består ofte uoverensstemmelser mellem de forskellige stammer inden for samme stat, jævnligt reminiscenser fra en krigerisk fortid. Af væsentlig betydning er også de religiøse tilhørsforhold. Det hænder ikke sjældent, at der opstår strid mellem kristne og muhamedanske afrikanere. Ofte er der stærke modsætninger mellem befolkningen i et lands sydlige – i reglen rigere og mere af kristendommen prægede – og dets nordlige – ofte mindre udviklede og af Islam prægede områder. Det vil dog ikke være realistisk at sætte lighedstegn mellem muhamedanere og manglende udvikling på den ene side og kristne og højere udvikling på den anden side. Forholdet er snarere det, at befolkningen i de sydlige kystegne tidligst har fået kontakt med de søfarende købmænd – og således med den vesterlandske civilisations former – og at de kristne missionærer er fulgt efter, der hvor de søfarende havde fundet landingssteder. Islam er trængt ned i det afrikanske kontinent nordfra gennem Sahara. I sin bog »Le Panafricanisme« opgiver Philippe Decraene nogle tal, som skønnes at dække over Islams udbredelse i AOF og AEF, nemlig fra Nord til Syd: 99 % af befolkningen i Mauritanie, 75 % i Niger, 70 % i Sénégal, 60 % i Soudan og Guinée og 50 % i Tchad. Derimod er Congo og Gabon forblevet næsten uberørt af den muhamedanske mission.

DE ØKONOMISKE FORHOLD I AEF OG AOF

Der vil her kun blive søgt tegnet et stærkt forenklet billede af de økonomiske forhold i AEF og AOF.

Landbruget er hovedsagelig lagt an på at tilfredsstille det lokale forbrug, og noget tilsvarende gælder håndværket. Industrivirksomhed er der kun tale om ganske få steder, mest i kystegnene, specielt omkring de større byer: Dakar (Sénégal), Brazzaville (Congo), Conakry (Guinéee) og Abidjan (Côte-d'Ivoire), og væsentligst er der tale om forædling af landbrugsprodukter.

Landbrugsmetoderne er næsten overalt de mest primitive. Jorden ejes hovedsagelig af kollektiver, familien eller stammen; men kooperative driftsformer i moderne forstand har endnu ikke vundet indpas i denne del af Afrika. Kun hvor myndighederne er gået i spidsen, har det været muligt at gennemføre jordforbedring på rationel basis. Den største indsats er her gjort af statsinstitutionen Office du Niger, der har til opgave at omdanne Niger-dalen til et mønster-område. Efter planerne skulle i 1959/1960 50.000 ha. være udnyttet til dyrkning af ris og et tilsvarende areal til bomuld. Mens forsøget synes i nogen grad at være slået fejl for bomuldsproduktionens vedkommende, er der udsigt til, at risdyrkningen vil give tilfredsstillende resultater. Omend det økonomiske udbytte endnu ikke er så stort, som man havde håbet, har Office du Niger's virksomhed dog haft

den betydning, at levestandarden er blevet betydelig forbedret i de egne, der ligger inden for forsøgsområdet.

Det vigtigste produkt for områdets økonomi er jordnødden. I hele Communauté Française frembringes ca. 10 % af verdensproduktionen, nemlig i AOF gennemsnitligt 600.000 tons (90 % fra Sénégal), i AEF og Cameroun tilsammen 35.000 tons og endelig i Madagascar ca. 15.000 tons. Disse tal angiver kun den gennemsnitlige årsproduktion; tallene varierer betydeligt fra år til år – i 1957 blev der produceret 930.000 tons[3]).

Kakao dyrkes især i Côte-d'Ivoire, hvor eksporttallet er steget fra 52.000 tons i 1938 til 71.400 tons i 1956; samme år blev der fra Cameroun eksporteret 58.000 tons og fra Togo 6.000 tons. Den samlede produktion i de tre nævnte lande androg dette år godt 18 % af verdensproduktionen.

Også kaffe er et produkt, der dyrkes i stedse stigende omfang. Produktionen i AOF udgjorde i 1951 3,1%, men i 1956 4,3 % af verdensproduktionen.

En gennemgang af oplysningerne vedrørende husdyrholdet viser store uoverensstemmelser mellem de af forskellige forfattere opgivne tal. Eksempelvis kan anføres, at R. J. Harrison Church opgiver tallet af kameler i hele det vestafrikanske område til ca. 200.000[4]). Ifølge Jean Pouquet er antallet i AOF alene 553.000[5]). Styktallene for hornkvæg opgives af de samme to forfattere til henholdsvis 550.000 og 750.000. Den store forskel i tallene skyldes, at opgørelserne hviler på skøn. Nøjagtigere tal kendes ikke. For en afrikaner i AOF og AEF er besiddelsen af kvæg grundlag dels for hans anseelse, dels for myndighedernes bedømmelse af hans skatteevne. Hvad er da mere rimeligt end, at han i den første relation er tilbøjelig til at sætte tallet lovlig højt, mens han i den anden relation måske snarere kan tænkes at ville opgive for lidt. I Cameroun har sådanne betragtninger ført til, at myndighederne nu sætter skattepligten i forhold til det antal koner, en afrikaner ejer, og – i nogen grad – bortser fra hans ejendomsret til kvæg.

Heller ikke kvæget udnyttes rationelt. Herom giver oplysningerne i nedenstående skema et indtryk[6]):

	Gennemsnitlig kødydelse pr. dyr		Ydelse pr. år	
	Oksekød kg	fårekød kg	Uld pr. får kg	Mælk pr. ko liter
Frankrig.....	350	17½	6,–	2.000
AOF.....	130	12½	–,6	500

[3]) Se Jean Pouquet, »L'Afrique Occidentale Française«, pg. 101 f.
[4]) I værket: »West Africa«, Longmans 1957, pg. 136.
[5]) Op. cit., pg. 91.
[6]) Se G. Doutrosolle, l'Elevage en Afrique Occidentale Française, pg. 287.

Generelt kan man sige, at AOFs handelsbalance væsentligst er beroende af ét produkt, vegetabilsk olie i form af palmeolie eller jordnøddeolie. Af FN-publikationen »Economic Development in Africa« 1956/1957, fremgår det, at ca. 1/3 af eksporten fra AOF udgøres af jordnøddeolie (arachide) og oliekager.

I AEF produceres en del gavntræ (verdens største krydsfinerfabrik findes i Congo). Der findes en del mineraler, bl. a. manganmalm. I 1952 androg produktionen af diamanter 155.000 karat. Kvægavl og jordnøddeolie er de økonomiske dominanter i Sénégal, Mauritanie, Soudan, Haute Volta og Niger, Palmeolie i Dahomey. Guinée og Côte-d'Ivoire har mere varierede produktionsforhold; i begge stater produceres antagelige kvanta kaffe og bananer, og der brydes en del diamanter. Côte-d'Ivoire har derudover kakao og træ, Guinée bauxite, jernmalm og palmeolie, ligesom der brydes noget guld.

Det siges ofte, at Guinée og Côte-d'Ivoire er de rigeste af disse lande. Man må dog holde sig for øje, at en sådan bedømmelse beror på det øjeblikkelige kendskab til disse landes økonomiske forhold, og at f. eks. fund af nye mineraler i disse endnu utilstrækkeligt udforskede områder og mere rationelle driftsformer, vil kunne føre til en lige så fuldstændig forandring af det økonomiske billede, som den forandring de seneste 15 år har bragt i det politiske billede.

OMGRUPPERINGER EFTER 1958-FORFATNINGEN

Léopold Senghor har nu – som nævnt – sluttet aftale med den franske regering om uafhængighed for Mali-føderationen. Endnu mangler kun den formelle ratifikation. Føderationen Sénégal-Soudan er kun et af mange eksempler på omgrupperinger inden for områderne i Vestafrika. Et af de mest bemærkelsesværdige eksempler er Unionen mellem det tidligere britiske Ghana og Guinée. De to staters regeringschefer, Nkrumah og Touré opsatte i november 1958 et dokument, hvori det bl. a. fastsloges, at de to lande sammen skulle udgøre kernen i et fremtidens Afrikas Forenede Stater. En tid lang blev der talt og skrevet en del om denne sammenslutning. Fra fransk side blev der hentydet til bestræbelser fra London gående ud på at søge Guinée knyttet til Commonwealth via unionen med Ghana. Selv om noget sådant måtte indgå i de britiske politikeres overvejelser, hvad der hidtil kun foreligger påstande om, kan man dårligt rette bebrejdelser mod Storbritannien i denne anledning. Guinée var efter bruddet med Frankrig økonomisk på bar bund, og det måtte være naturligt for englænderne at yde Guinée bistand, førend landet blev tvunget til at modtage Sovjetunionens støtte.

Det ser imidlertid ud til, at Ghana-Guinée unionen ikke er nået ud

over de højtidelige proklamationers stadium. Det er da også vanskeligt at se, hvordan disse to lande – i hvert fald for tiden – skulle virkeliggøre en sammensmeltning. De to stater har ingen fælles grænser; de ledes begge af stærke personligheder, der hver for sig må antages at være utilbøjelige til at give afkald på deres personlige magtposition. Også sproget skiller. I det ene land er det officielle sprog engelsk, i det andet fransk, og noget fælles afrikansk sprog er der ikke tale om for disse to landes vedkommende. En sammenslutning af de to stater på basis af lighed forekommer økonomisk uigennemførlig. Ghanas økonomiske forspring er for stort, og de to landes økonomier er langt fra at være komplementære. Både Ghana og Guinée arbejder på at udvikle en aluminiumsindustri. Ghanas reserver af aluminiumsmineralet bauxite anslås til 200 millioner tons, og Guinée er kontinentets største producent af mineralet. I 1956 nåede Guinées eksport heraf op på 457.000 tons – mere end 7 gange tallet i 1957. For begge lande kniber det dog med at tilvejebringe den nødvendige kapital til en rationel udnyttelse af disse rigdomme.

Med sine reserver af bauxite har Guinée et betydningsfuldt kort på hånden. Frankrig kan ikke undværе mineralet i sin hjemlige industri (specielt biler og flyvemaskiner), og er nu – efter at Guinée har forladt francområdet – henvist til at bruge udenlandsk valuta til sine indkøb deraf. Måske vil Frankrig derfor være villig til at genoptage Guinée i Communauté. Visse tegn på en mere smidig fransk politik i så henseende har allerede vist sig. Således stiller Frankrig påny teknikere til rådighed for Guinée; og meget taler for, at mulighederne for at genoplive et nært forhold mellem Guinée og Frankrig har spillet en rolle ved vedtagelsen af de ovenfor nævnte bestemmelser i den franske forfatning, hvorefter lande uden for Communauté kan tilslutte sig dette.

Det er dog ganske uvist, om Touré i påkommende tilfælde måtte ønske at slutte sig til den franske »klub«. Hans udtalelser efter de franske atomforsøg i Sahara – da Touré tilkendegav, at han fandt, at Frankrig burde fejes ud af Afrika – tyder ikke på nogen forsonlig indstilling.

Hvorom alting er, har Touré bebudet en ny lovgivning, der skal gøre det mere tillokkende at investere fremmed kapital i landet. Store franske selskaber med deltagelse af kapital fra USA, Canada og Vesttyskland står parat til at gennemføre bl. a. en plan om opførelse af en dæmning over Konkouré-floden, hvorved man skal nå op på en årsproduktion af 3 milliarder kwh., og af en aluminiumsfabrik med en projekteret årsproduktion på 15.000 tons. Der er også tale om udnyttelse af rige jernlejer ved Kaloum[7]). Det er dog ikke sandsynligt, at de franske deltagere i projektet vil medvirke ved udførelsen, førend forholdene mellem Guinée og Frankrig er blevet mere afklaret.

[7]) Se Jean Erhard, Communauté ou Sécession, Calmann-Lévy, 1959.

De 10 millioner £, som Nkrumah har lovet Touré som et langfristet lån til 2 % årlig rente, strækker ikke langt. Og ret meget længere kan Ghana næppe gå. Det vil sikkert volde Nkrumah vanskeligheder at forklare befolkningen i Ghana, hvorfor dette land skal støtte det konkurrerende foretagende Guinée med lån, hvoraf en del vil blive anvendt til at aflønne funktionærer, der betales bedre end Ghanas egne.

Imidlertid har Sekou Touré i den senere tid modtaget teknisk og økonomisk hjælp fra Sovjetunionen, fra Kina og nu også fra Tjekoslovakiet. Således afsluttedes i 1959 mellem Sovjetunionen og Guinée en handelstraktat, hvorefter Sovjet forpligtede sig til at yde Guinée et lån på 140 millioner rubler. Lånet, der har en løbetid på 12 år og forrentes med 2½ % p. a., skal anvendes til at ophjælpe industrien og landbruget samt til at udbygge vejnettet. I henhold til en særlig bistandsoverenskomst har Sovjetunionen yderligere lovet at levere en del fabriksanlæg, bl. a. en cementfabrik. Der er endvidere givet løfte om opførelse af en polyteknisk skole for 1.500 elever, om hjælp til udbygning af lufthavnen i Conakry og bistand til indretning af mønsterbrug på risdyrkningens og mejeribrugets områder. For tiden bygges der i Guinée for midler fra Tjekoslovakiet en radiostation, der efter planerne skal blive den stærkeste i hele Afrika.

I begyndelsen af 1960 opstod en skarp kontrovers mellem Guinée og den Vesttyske Forbundsrepublik, der truede med at afbryde den diplomatiske forbindelse mellem de to lande. Tyskerne påstod, at Guinée havde fået akkrediteret en diplomatisk repræsentant i den Østtyske Folkerepublik. Vesttyskland, der ønsker at være ene om at repræsentere det tyske folk diplomatisk, akcepterer ikke, at en trediestat sender diplomater til både Bonn og Pankow. Efter meget tovtrækkeri blev sagen bilagt med en erklæring fra Guinée om, at dets repræsentation i Østtyskland kun var at anse som en handelsdelegation, hvormed Bonn stillede sig tilfreds. Episoden kølnede dog stærkt det hjertelige forhold, der var opstået mellem de to lande under Sekou Tourés rejse i Vesttyskland kort forinden, og stridens bilæggelse rokker ikke ved det faktum, at den vesttyske andel i Guinées udenrigshandel stadig er mange gange mindre end Østtysklands.

Det økonomiske tab, som Guinée led ved at stemme sig ud af Communauté, har den franske økonom og udenrigspolitiske skribent Jean Ehrhard[8]) opgjort til ca. 12 milliarder franske francs årlig.

CAMEROUN

To andre tidligere franske lydlande på det afrikanske kontinent har opnået selvstændighed, Cameroun den 1. januar og Togo den 27. april 1960.

[8]) Op. cit. pg. 82.

Generalsekretær Hammarskjöld holdt Cameroun over dåben og udtalte ved den lejlighed nogle venlige ord om Frankrigs indsats for landet på de sociale, økonomiske og politiske områder. Samtidig udløste UPC (Union des populations Camerounaises) en terror-kampagne af en sådan voldsomhed, at den er blevet sammenlignet med Mau-Mau oprøret i Kenya.

I virkeligheden var oprøret blot en fortsættelse af en virksomhed, der tog sin begyndelse for godt fem år tilbage i tiden. Oprørsbevægelsen har hjemme i landets vestlige del og har sine fleste tilhængere blandt medlemmerne af Bamiléké-stammen; denne lever i et område, der strækker sig på begge sider af grænsen mellem det franske Cameroun og den britiske del af denne tidligere tyske koloni, som franskmænd og englændere delte efter den 1. verdenskrig. Den britiske del er som et midlertidigt arrangement administrativt tilsluttet den britiske koloni Nigeria. UPCs oprindelige leder, Um Ruben Nyobé, døde under kampe med det franske militær i efteråret 1958. Han og hans medarbejdere, hvis nuværende førstemand antages at være Félix Moumié, flygtede i 1955, da UPC blev forbudt af de franske myndigheder, til det britiske Cameroun. Bevægelsens politiske program er – foruden afskaffelse af det franske styre – en sammenslutning af Camerouns britiske og franske dele. Det forekommer uforståeligt, at dette program kan være baggrund for en fortsat kamp mod det nuværende styre i Cameroun, der kom til magten efter en af FN kontrolleret folkeafstemning, og som selv offentligt har udtalt sig for en sammenslutning af de to områder. Baggrunden for den fortsatte terroristiske virksomhed er mest sandsynligt blot et forsøg fra UPCs side på at erobre magten i Cameroun. Det fremhæves ofte, at UPC i realiteten er en kommunistisk bevægelse, og Moumié påberåber sig også jævnligt i politiske udtalelser sine marxistisk-leninistiske synspunkter.

Den 21. februar 1960 afholdtes i Cameroun en folkeafstemning om landets nye forfatning, hvis ledende princip er et stærkt præsidentstyre. 75 % af vælgerne deltog i afstemningen, og der blev optalt 797.498 stemmer for og 531.075 stemmer mod forfatningen. Fra regeringens side har man villet forklare det forholdsvis store antal nej-stemmer med, at alle katolikker i landet har stemt imod forfatningen, der etablerer adskillelse mellem stat og kirke. Straks efter at resultatet var blevet offentliggjort, ophævede regeringschefen, Ahmadou Ahidjo, det dekret, der havde gjort UPC ulovligt. Umiddelbart derefter vendte André-Marie Mbida tilbage til landet. Mbida har tidligere været regeringschef i Cameroun, men trådte tilbage og flygtede, da han kom i konflikt med de franske myndigheder på grund af sin dengang skarpe holdning til UPC, hvortil han imidlertid knyttede sig under landflygtigheden i britisk Cameroun. Mbida har efter sin tilbagekomst gjort sig til talsmand for en sammenslutning mellem Ca-

meroun og de 4 republikker, der tidligere var forenet under betegnelsen AEF.

Ved valg, der blev afholdt i april i år, fik Ahidjo flertal for sin politik, og han er siden blevet valgt til landets præsident.

TOGO

Efter at Togo opnåede uafhængighed den 27. april 1960, er landets største problem spørgsmålet om Ewe-folkets fremtid. På samme måde som Bamiléké'erne i det tidligere tyske Kamerun blev Ewe'erne delt, da England og Frankrig delte det tidligere tyske Togo mellem sig. Problemet blev akut, da det britiske Togo blev optaget i Ghana, og det er flere gange blevet ført frem i FN. Den nuværende regeringschef, Sylvanus Olympio, blev tidligere af franskmændene betragtet som stærkt engelskvenlig, og man regnede i Frankrig med, at Togo formentlig ville søge tilknytning til Ghana på den ene eller den anden måde, så snart landet var blevet frit. Billedet synes totalt forandret, efter at Ghanas Nkrumah i januar 1960 fremkom med nogle udtalelser, der er blevet gengivet derhen, at Ghana ville byde enhver stat, der meldte sig ud af Communauté, velkommen i Commonwealth. At Nkrumah skulle have udtalt sig sådan, er siden blevet dementeret, bl. a. af Ghanas ambassadør i Paris. Siden udtalelsen blev refereret i verdenspressen, har forholdet mellem Togo og Ghana imidlertid været dårligt, og der har været tegn på en tilnærmelse mellem Frankrig og Togo. Forholdet blev ikke bedre af nogle udtalelser, som Nkrumah fremsatte i marts 1960; han hævdede ved denne lejlighed, at der i Togo var blevet udarbejdet en forfatning, der forudsætter annektion af større områder af Ghanas territorium, samt at der i Togo ved grænsen til Ghana fandt troppekoncentrationer sted med henblik på en erobring af dette område. Fra Togo kom der et dementi, der var lige så kategorisk som det tidligere dementi fra Ghana. Man henviste til, at Togo har et areal på 57.000 km² og en befolkning på godt 1 million, mens Ghanas område og befolkning er henholdsvis 4 og 5 gange større. I øvrigt blev det fremhævet, at Togo ikke har nogen hær.

Tilnærmelsen til Frankrig har foreløbig givet sig det udtryk, at man har anmodet om hjælp til at uddanne og udruste en mindre hær. Unge mænd fra Togo har allerede i nogen tid fået militær uddannelse på de franske officersskoler.

Olympio har dog flere gange fremhævet, at han ikke endnu fandt tidspunktet inde til en drøftelse af Togos eventuelle tilslutning til Communauté. Han har også holdt døren åben for en forsoning med Ghana, idet han flere gange har udtalt sig om, at udfaldene mod Togo ikke så meget skyldtes Nkrumah selv som hans ungdommelige rådgivere.

MALI

Den 17. januar 1959 enedes 44 repræsentanter for de fire stater: Sénégal, Soudan, Dahomey og Haute-Volta om at slutte deres lande sammen i en føderation. Det er foran omtalt, at Houphouët-Boigny fra Côte-d'Ivoire ikke ønskede at deltage i sammenslutningen, og at dette førte til en sprængning af RDA-bevægelsen. Baggrunden for Houphouët-Boignys vægring var formentlig den, at hans land er langt rigere end de øvrige deltagende lande, og at han ikke ønskede at se denne rigdom fordelt mellem de fattigere deltagere i sammenslutningen. Dahomey og Haute-Volta udgik senere af den oprindelige sammenslutning, der således nu kun tæller de to ældste tidligere franske kolonier syd for Sahara: Sénégal og Soudan. Den nye sammenslutnings ledere er senegaleseren Léopold Senghor, der er formand for Malis parlament, og Modibo Keita, som er Mali-regeringens chef. Begge har de – ligesom Houphouët-Boigny – haft sæde i skiftende franske regeringer. Af de to lande synes Sénégal at være mest interesseret i at bevare tilknytningen til Frankrig, mens Soudan ønsker en tilnærmelse til Guinée. Regeringschefen i den sénégalesiske ledstat, Mamadou Dia, udtalte så sent som i februar i år, at Guinées bestræbelser for at skille Mali fra Frankrig var formålsløse. Mens der gennem tiderne har været tradition for økonomisk samarbejde mellem Côte-d'Ivoire og Soudan, har dette lands politiske forbindelser altid været stærkest med Guinéee. Også her skyldtes det nære forhold mellem de to lande, at der på begge sider af deres fælles grænse lever et folk, Malinké-stammen, hvis samkvem ikke blev afbrudt af den tilfældige adskillelse, der var forvoldt af kolonimagtens arbitrære grænsedragning.

Efter at Mali-føderationen den 4/4 1960 i Paris har opnået Frankrigs tilsagn om fuldstændig uafhængighed, synes den mest påtrængende opgave at være vedtagelsen af en mere rationel forfatning end den nuværende. For tiden har hver ledstat sin regering; endvidere findes der en føderal regering med et antal ministre svarende til hver af ledstaternes. Bortset fra, at denne ordning med 3 »sæt« ministre er en hård økonomisk byrde for de to lande, forekommer det at et mere centraliseret styre med kun én regering ville stemme bedre overens med hele Senghors politiske program.

CONSEIL DE L'ENTENTE

De øvrige stater i det tidligere AOF har nu – siden april 1959 – dannet deres egen sammenslutning under navnet Conseil de l'Entente. Hovedpersonen i denne nydannelse er Houphouët-Boigny. Dette kan synes ejendommeligt, når man tager hans modstand mod dannelsen af en føderation på hele det tidligere AOFs område i betragtning. Det kan dog næppe an-

tages, at hans modstand blot har været spilfægteri. Snarere synes hans ønske om – trods alt – at gå ind i et forbund med visse af de andre AOF-stater at hænge sammen med hans frygt for, at hans land skulle blive økonomisk isoleret, hvis alle de øvrige stater sluttede sig sammen. Det er sikkert hans mål at formå sine partnere i Conseil de l'Entente til at gå ind for en ordning med en løsere sammenslutning mellem de afrikanske stater indbyrdes med hovedvægten lagt på de enkelte staters direkte forbindelser med Frankrig. Entente-staterne: Côte-d'Ivoire, Haute Volta, Niger og Dahomey ønsker efter alt at dømme blot at indgå i en toldunion.

Frygten for, at der ville opstå stærke modsætninger mellem Mali og Conseil de l'Entente (der også kaldes Sahel-Bénin-unionen) er blevet dæmpet noget, efter at der i 1959 mellem de to statsdannelser afsluttedes en overenskomst; denne har til formål at genoplive det i kolonitiden bestående fællesmarked omfattende alle AOF-staterne. Man har dog ikke fået Guinée med i dette fællesmarked.

Den 4. juni 1960 tilkendegav de 4 Entente-lande deres ønske om at opnå uafhængighed. Begæringen virkede noget chokerende i Paris, da den var ledsaget af udtalelser om, at de fire stater betragtede sig som uafhængige fra og med begæringens indgivelse, at de ønskede optagelse i FN såsnart ske kunne med henblik på deltagelse i den internationale organisations møder fra og med efterårs-ssessionen 1960, og at de ikke agtede at drøfte spørgsmålet om deres tilknytning til Communauté, før uafhængigheden var fuldbyrdet. Erklæringens særdeles skarpe formulering dækker i realiteten næppe over en fjendtlig indstilling overfor Communauté, men skyldes sikkert Houphouët-Boignys bitterhed over, at det ikke blev hans politik – med vægten lagt på stærke bånd mellem Frankrig og de tidligere kolonier – der sejrede i hele det fransk-vestafrikanske område. Siden fremkomsten af Entente-landenes ovennævnte erklæring har såvel officielle som uofficielle udtalelser fra regerings- og statschefer i de fire stater bidraget til at mildne indtrykket af 4. juni-erklæringen. Senest er sådanne udtalelser fremsat efter et møde den 24. juni 1960 i Paris mellem repræsentanter for Entente-landene og de Gaulle, Vel afholdes den principielle, ovenfor gengivne stilling i uafhængighedsspørgsmålet; men samtidig giver erklæringen udtryk for den største tillid til og hengivenhed overfor præsident de Gaulle i hans egenskab af leder af Communauté.

MAURITANIE

Det nordligste af landene i AOF, Mauritanie, indtager på mange måder en særstilling. Det må betragtes som en tilfældighed, at landet kom til at udgøre en del af AOF, der overvejende er befolket af forskellige negerracer, mens befolkningen i Mauritanie er en blanding af maurere og ber-

bere med et vist islæt af negerblod. Modsætningerne er store mellem Mauritanie og dets sydlige naboer, der endnu ikke har glemt de mauriske slavehandlere, der længe efter slaveriets officielle afskaffelse fortsatte deres jagter på negrene i Soudan og Sénégal.

Landet ledes af Moktar Ould Daddah, der – straks efter at landet havde opnået status som selvstyrende – søgte og fik fransk hjælp til at flytte det administrative hovedkvarter fra Sénégal, hvor det hidtil havde ligget, til en lille havneby, Nouakchott, i selv Mauritanie. Marokko gør krav på landet under henvisning til historiske forbindelser, der dog må antages at være afbrudt allerede for flere hundrede år siden. Sénégal og Soudan har ønsket at optage Mauritanie i Maliføderationen, men har fået afslag, dels på grund af det ikke alt for hjertelige forhold mellem de tre lande, dels fordi Mauritanie har ment at kunne få større økonomisk støtte fra Frankrig, hvis det forblev udenfor.

Allerede i 1957 søgte Frankrig Den internationale Bank om et lån til udviklingen af de meget rige jernlejer i Mauritanie[9]). Tilsagnet om lånet blev givet i marts 1960; det ydes et selskab ved navn Miferma (Société des Mines de Fer de Mauritanie), hvis kapital er fordelt på private franske, engelske, tyske og italienske hænder og visse mere eller mindre officielle franske organer. Det antages, at Frankrigs andel i aktiekapitalen, statslig eller privat, vil udgøre over 50 % af den totale kapital. Det internationale lån beløber sig til 66 millioner dollars.

Jernmalmen er af høj kvalitet og er let tilgængelig i lejerne. Disse ligger dog et godt stykke fra kysten, ved Fort Gouraud, i den nordlige del af landet. Den korteste vej til kysten går gennem den spanske koloni Rio de Oro. Det har været overvejet at føre malmen gennem dette land under samarbejde med de spanske myndigheder; men man har besluttet sig til at benytte den lille fiskerhavn Port Etienne til udskibningen. En del af lånet vil blive anvendt til bygning af en jernbane fra lejerne til havnen og til dennes udbygning. Man opnår herved yderligere at gøre havnen anvendelig som basis for en større fiskerflåde, der skal drive fangst på de rige fiskeforekomster ud for Mauritanies kyster. Fiskeriet her har hidtil i hovedsagen været drevet af fiskere fra de Canariske øer.

Den internationale Banks lån udgør kun 1/3 af det samlede kapitalbehov. Man regner med at kunne få resten på det franske kapitalmarked og som lån fra den franske stat. Det internationale lån er garanteret af Mauritanie og af Frankrig. Det løber over en periode på 15 år og forrentes med 6 1/2 % p. a. – Man forventer allerede før udløbet af de 15 år at nå op på en produktion af 6 millioner tons jernmalm årlig. Man har alle-

[9]) Se Press Release No. 628, 17/3 1960 fra Den internationale bank samt Le Monde, 3–4 april 1960.

rede nu med sikkerhed konstateret tilstedeværelsen af forekomster på over 100 millioner tons. Fra marokkansk side er der – også overfor Den internationale Bank – protesteret voldsomt mod ydelsen af dette lån.

Skønt Mauritanie i betragtning af den franske stats garanti for lånet og af Frankrigs tilsagn om yderligere kapitalstøtte må betragtes som særlig favoriseret af dets gamle moderland, agter Mauritanie ikke at beholde sin nuværende status som kun selvstyrende stat indenfor Communauté. Under et besøg hos de Gaulle den 1/3 1960 tilkendegav Moktar Ould Daddah, at hans land i løbet af 1961 ville anmode om uafhængig status. Nogen løsrivelse fra Communauté er der dog ikke tale om.

Det nye projekt vil være revolutionerende for Mauritanies økonomi. Befolkningen har hidtil næsten udelukkende ernæret sig ved primitivt landbrug med hovedvægten lagt dels på dyrkning af hirse og majs til det lokale forbrug, dels på kvægbrug. Kvæget drives i den tørre årstid fra nord til syd, ind i Sénégal og Soudan, hvortil der årlig afhændes ca. 40.000 stk. hornkvæg og 250.000 får, geder og kameler. Trods uoverensstemmelserne med Mali-føderationen har Mauritanie sikret sig, at de traditionelle vandringer over grænserne med kvæget vil kunne fortsætte i fremtiden. Aftaler herom blev i januar 1960 indgået med Soudan.

AEF

Den tendens henimod dannelsen af større grupper, som Ghana-Guinée unionen, Mali-føderationen og Conseil de l'Entente er udtryk for, genfindes i det tidligere AEF. Den fornemste talsmand for en omgruppering i dette område var Barthélémy Boganda fra den centralafrikanske republik. I oktober 1958 gjorde han sig i AEFs Grand Conseil til talsmand for oprettelsen af »Det latinske Afrikas Forenede Stater«. Kernen i denne statsdannelse skulle udgøres af AEF, som for enhver pris måtte bevares som en enhed. Næste skridt på vejen skulle være en sammenslutning med dele af – senere med hele – Belgisk Kongo og endelig med Cameroun, Ruanda-Urundi og de portugisiske besiddelser i Afrika. Megen tilslutning til disse tanker fik Boganda ikke i AEF. Det stærkt muhammeddanske Tchad (ca. 50 % af befolkningen) ønskede ikke at deltage i nogen føderation, hvor de kristne ville være i flertal. I Gabon holdt man sig til sin traditionelle modvilje mod deltagelse i nogen statsdannelse, der kunne bevirke, at det velhavende land blev nødt til at støtte økonomisk mindre heldige partnere. Gabon, der er olieproducent (500.000 tons i 1957) og storeksportør af træ, har meget store reserver af endnu ikke udnyttet manganmalm, jern og uranium og er et af de få lande i AOF-AEF med en positiv handelsbalance (gennemsnitlig 30 milliarder franske francs årlig)[10]. Landet

[10]) Se Philippe Decraene, Le Panafricanisme, Presses Universitaires de France, pg. 102.

har gentagne gange fremhævet sit ønske om at bevare direkte forbindelser med Frankrig uden om en føderation med naborepublikkerne. Størst sangbund havde Bogandas ideer i Congo-republikken, men ironisk nok stødte hans forslag her på stærk politisk modstand. Congos regeringschef, Fulbert Youlou, en tidligere katolsk præst, havde nemlig selv et føderativt program, hvorefter båndene mellem de deltagende stater dog skulle være løsere end af Boganda foreslået. Mens Congo endnu er det af områdets lande, hvis befolkning har den laveste levefod, ser man med store forventninger hen til skabelsen af et planlagt kraftværkssystem, der med en beregnet årlig produktion af 7 milliarder kwh. skulle danne grundlaget for en storstilet aluminiumsproduktion. Efter at Boganda i marts 1959 var kommet ulykkeligt af dage, kom Youlous planer mere i forgrunden.

I 1959 besluttede de 4 AEF-stater sig til at indgå i en toldunion. Der skal etableres fælles toldmure, og 20 % af indtægterne fra tolden skal indgå i en fælles pulje til financiering af fælles organer på sådanne områder som tele-kommunikationer, transport og undergrundsundersøgelser. Så sent som i februar 1960 har de samme stater truffet aftale om et forbund med vidtgående selvstyre for ledstaterne, men fælles optræden udadtil[11]). I april samme år udtalte Youlou overfor pressen i Paris, at man muligvis i juni 1960 ville indlede forhandlinger med Frankrig om overdragelse fra Communautés organer af visse ikke nærmere præciserede sagsområder.

MADAGASCAR[12])

Bemærkningerne ovenfor angående det franske kolonistyre har også gyldighed for Madagascar. Selve den omstændighed, at landet er en ø, har imidlertid medført visse ejendommeligheder i den politiske udvikling. Madagascar er befolket af forskellige stammer, der antages at have invaderet øen successive. De svagere stammer har ikke – som på kontinentet – haft den tilstrækkelige plads til at vige for de stærkere indtrængere, som så har underkastet sig de tidligere tilkomne. Da franskmændene kom til Madagascar, fandtes der en begyndende statsdannelse, idet den krigeriske Merina-stamme havde opkastet sig til herre over det meste af Madagascar. Modsætningerne mellem stammerne har indtil den nyeste tid medført vanskeligheder for opbygningen af et centraliseret styre.

Mens der ikke i Afrika syd for Sahara – bortset fra mindre episoder – har været tale om voldelig modstand mod kolonistyret, var Madagascar i 1947 skueplads for et egentligt væbnet oprør mod Frankrig. De ringe økonomiske forhold på øen under og straks efter 2. verdenskrig – udpræget

[11]) Le Monde, 17/3 1960.

[12]) Oplysningerne i dette afsnit stammer væsentligst fra: Hildebert Isnard, Madagascar, Armand Colin, 1955, og fra Oliver Hatzfelds bog med samme titel, Presses Universitaires de France, 1960.

mangel på levnedsmidler og sort-børshandel – de hjemvendende indfødte soldaters beretninger om forholdene i de europæiske landet, eksemplet fra Syrien og Libanon, Indien og Indonesien, den frie presses udvikling på øen, en egentlig nationalfølelse, der stammer fra tiden før Madagascar blev koloniseret, alt dette bidrog til at skabe en utilfredshed, der den 29. marts 1947 slog ud i et forsøg på at udrydde alle europæere på øen. Den dårlige forberedelse gjorde det forholdsvis let for Frankrig at slå rebellerne ned. Men det varede langt ind i 1948, før alle oprørerne var nedkæmpet eller taget til fange. Tabene af menneskeliv er blevet opgjort til ca. 90.000, herunder nogle snese europæiske kolonister og godt tusind soldater.

Bitterheden over udrensningen under og straks efter oprøret har ikke lagt sig endnu. Nogle indfødte parlamentarikere blev mistænkt for meddelagtighed og dømt. Seks af dem blev henrettet. Syv af dem har indtil for nylig siddet fængslet. Siden 1948 har der været ro på Madagascar. Fra begge sider har man bestræbt sig på at undgå sammenstød. Utilfredsheden med landets status som økonomisk underudviklet lydland har her givet sig andre udslag end i AEF og AOF. Det er ikke så meget ønsket om en hurtig gennemførelse af den franske lovgivning, der har været i forgrunden, som kravet om uafhængighed. Den nationalistiske bevægelse har fundet støtte hos ungdomsbevægelserne (man regner med, at halvdelen af befolkningen er under 20 år), hos kirken, såvel den protestantiske som den katolske, og i pressen.

Den franske administrations voksende forståelse for befolkningens ønske om at få større del i landets styre har ført til forsøg med genoptagelse af en ældgammel fællesskabsform. I deres moderniserede skikkelse kaldes disse fællesskaber, der endnu ikke har vundet indpas i byerne, af franskmændene »collectivités rurales modernisées«, mens den lokale befolkning har bevaret den traditionelle betegnelse »fokon'onola«. Disse kollektiver fastsætter selv deres vedtægter og afgrænser deres eget virksomhedsområde, f. eks. driften af en landsbys jorder, administration af et skovbrug, oprettelsen og driften af en skole, ja selv uddeling af spirituosa. Vedtægterne godkendes i reglen af den franske administration og herefter er fællesskabet selvstyrende på hele det område, det har valgt at administrere. Fællesskabet får tildelt en forholdsmæssig andel af de lokale skatter og råder endvidere over indtægterne af den egne virksomhed.

Landbruget drives næsten udelukkende af den indfødte befolkning. Hovedproduktet er ris, hvoraf der i 1958 blev frembragt 1.200.000 tons, en fordobling i løbet af 20 år. Heraf eksporteredes en 20–30.000 tons. Den største eksportvare er kaffe (59.000 tons udførtes i 1958). Men de stærkt svingende priser på verdensmarkedet og kaffens forholdsvis ringe kvalitet vil kræve en længere konsolideringsperiode, før kaffen kan blive den store eksportvare, man har håbet. Allerede nu er produktionen til-

strækkelig til – foruden det lokale forbrug – at dække 1/4 af Frankrigs behov.

Der findes på Madagascar ca. 5 millioner stykker hornkvæg, men udbyttet er ikke væsentligt større end i AOF og AEF.

Industrien er særligt beskæftiget med bearbejdelse af landbrugets produkter (sukker, ris, kød). Befolkningen på øen har ikke tilstrækkelig købekraft til, at der er grundlag for en storudvikling af industrien. I 1958 var gennemsnitslønnen for en arbejder på Madagascar ca. 50.000 CFA-francs[13]), og samme år var der kun beskæftiget godt 100.000 lønarbejdere i hele landet.

Fra undergrunden hentes ganske lidt guld, en del ædelstene, hovedsagelig til industrielle formål, endvidere grafit og kvarts. Der er fundet temmelig store kullejer og noget olie, men udvindingen heraf hæmmes af lejernes afsides beliggenhed. Også uranium har man fundet, men oplysninger om denne strategiske vare er ikke tilgængelige. På handelsbalancen har der været underskud i adskillige år. Budgettet præges af, at de voldsomme udgifter til administrationen opsluger 99 % af indtægterne.

I en tale den 6. oktober 1959 redegjorde regeringschefen på Madagascar, social-demokraten Philibert Tsiranana, for de problemer, landet må løse, for at det økonomisk kan opnå den samme uafhængighed, som det politisk vil få om kort tid. Han udtalte bl. a., at man burde koncentrere sig om at udvikle sådanne områder af landet, hvor det største udbytte kan forventes, oplære befolkningen, undgå ødelæggelser af jorden ved uhensigtsmæssige driftsformer, sætte ind på en differentiering af produktionen, fremme industrien (specielt cementindustrien og hermetikken) samt udbygge transportnettet.

*

Frankrig indgik den 2/4 1960 med Madagascar og den 4/4 1960 med Mali-føderationen aftaler, hvorefter disse lande nu er tilsikret uafhængighed. Overenskomsterne har stort set samme indhold for begge de tidligere koloniers vedkommende. Aftalerne er således affattede, at Frankrig først giver afkald på de beføjelser, der i henhold til forfatningen tilkommer Communauté, hvorefter Madagascar og Mali fraskriver sig visse af disse beføjelser til fordel for Communauté.

Frankrig lover at indbringe for FN de to staters ansøgninger om deres optagelse i organisationen. De to lande skal fremtidig have egen selvstændig diplomatisk repræsentation i de lande, hvor de ønsker det. Det bestemmes særligt, at Communauté skal bevare kontrollen med de vigtigste militære baser i de to nye republikker, således i Mali: flådebasen i Dakar

[13]) 1 CFA-franc = 2 franske francs (»gamle francs« fra tiden før 1/1 1960).

og luftbasen i Bamako, og på Madagascar: krigshavnen Diégo-Suarez og luftbasen Inato. Frankrig lover at støtte Mali og Madagascar økonomisk og teknisk, når de to lande ønsker at oprette selvstændige militærstyrker. Det fastslås udtrykkeligt i overenskomsten, at Frankrigs økonomiske støtte til de to nye stater skal fortsætte uforandret.

Særlig for Madagascar gælder det, at den højere undervisning ikke længere skal være et Communité-anliggende, men franske delegerede skal i et særligt råd under forsæde af Madagascars præsident deltage i drøftelser om undervisningens organisation. For Malis vedkommende træffes der særlige bestemmelser, hvorefter universitetet i Dakar skal være en offentlig »malisk« institution, der skal administreres af den franske republik. Således forbliver universitetet et vigtigt led i Frankrigs »kulturmission« i Afrika. Frankrig havde i 1950 i Dakar oprettet en »højere skole« med afdelinger (fakulteter) for medicin, retsvidenskab, farmaci og eksakte videnskaber. I februar 1957 omdannedes den højere skole til et universitet. Undervisningsstaben tæller 55 professorer og 33 undervisningsassistenter. I juni 1959 var der immatrikuleret 1316 studenter ved universitetet[14]).

Siden den 2. verdenskrig har Frankrigs bistand til de afrikanske områder, herunder Madagascar, været administreret af et organ ved navn FIDES (Fonds d'Investissement pour le Développement Economique et Social des Territoires d'Outre Mer). Fondet har et nært samarbejde med Centralbanken for det oversøiske Frankrig, der yder langfristede lån til lav rente (1 %) til offentlige formål. I fondet indgår midler fra moderlandet og fra kolonierne, og Frankrig har i tiden fra 1947 til 1957 bistået de afrikanske lande med mere end 5 hundrede milliarder franske francs. Pengene er anvendt til sociale formål, til udbygning af infra-strukturen og til investering i produktionen. Såvel i Frankrig som i de oversøiske lande betragter man ydelserne mere som gaver end som lån. Af sin bruttonationalindkomst anvender Fankrig 2 % til bistand til underudviklede lande, mens England bruger 1 1/2 %, USA, Belgien og Tyskland 1 %.

En særlig indsats er blevet gjort på undervisningens område. Foran er omtalt det nye universitet i Dakar. Ifølge FNs statistiske årbog for 1958 var elevtallet i 1955 i skolerne i det heromhandlede område:

	AOF	AEF	Madagascar
Sekundære skoler (gymnasier)..	10.897	3.207	13.530
Primære skoler.....	301.265	197.037	288.486

Dette er vel en stor fremgang i forhold til tilstanden før krigen, da ifølge officielle franske statistikker kun 3,2 % af den undervisningsmodne

[14]) L'université française de Dakar, Le Monde 14/1 1960.

befolkning gik i skole; det tilsvarende tal i 1957 var 13,4 %. Endnu er der, som det sidstanførte tal viser, lang vej tilbage, før man når op på »vesterlandsk standard«.

Veje er blevet bygget, jernbanenettet udvidet og forbedret, flyvepladser anlagt. Franskmændene nævner ofte med stolthed havnen i Abidjan. Man har her gennembrudt den landtange, der skilte havet fra lagunen indenfor. Den herved frembragte kanal er ca. 2 1/2 km lang og mellem 100 og 300 meter bred. Dybden varierer mellem 10 og 15 meter. I 1950 passerede der gennem havnen 600.000 tons gods, i 1957: 1.000.000 tons.

*

Raceadskillelse er vel ikke helt ukendt i fransk Afrika, hvor der i de større byer findes typisk »sorte« og »hvide« kvarterer. Skellet er dog snarere socialt end racebetonet. I mange år har sorte og hvide børn siddet side om side i de franske skoler i Afrika. Sorte politikere har fået deres skoling i det franske parlament og ministertaburetter i Frankrigs regeringer. Den afrikanske elite gør af og til indtryk af at være »plus français que les français«. Léopold Senghor, der foran er nævnt, udtalte engang, at »det tilkommer os at sørge for afløsningen af det republikanske venstre« i Frankrig. Det kan næppe bestrides, at der hos eliten i dag findes en oprigtig hengivenhed, snarere måske for den franske civilisation, der har præget den, end for Frankrig som kolonimagt.

Det er politikere, der hører til denne elite, der for tiden sidder inde med regeringsmagten i de afrikanske republikker. De synes at være særdeles besindige og at indse, at deres lande næppe kan klare sig helt uden den franske bistand endnu. Efter gennemførelsen af rammeloven i 1956 udtalte såvel Malis Senghor som Madagascars Tsiranana, at man nu var nået så vidt, at den nye ordning måtte bestå over en længere årrække. Alligevel har de fundet det nødvendigt at kræve uafhængighed. Meget tyder på, at de har fremsat dette krav for ikke at blive udmanøvreret af yngre kræfter, som i mangel af konkrete politiske programmer søger at rive den primitive, letbevægelige befolkning med sig ved at anvende amuletordet: uafhængighed. Hvor ringe forståelse den almindelige befolkning har af dette begrebs indhold, er for nylig blevet illustreret af Le Mondes korrespondent i en beretning fra Belgisk Kongo. Han fortæller om en af sine bekendte, der kort efter Bruxelles-konferencen, hvor Belgien lovede Kongo uafhængighed, fik besøg af nogle afrikanere. Disse forlangte at få forevist lokaliteterne, og inden de gik, pålagde de deres vært at passe omhyggeligt på alt, hvad de havde set – specielt på bilen – da disse ting jo snart ville blive deres ejendom. Med sådanne mennsker, der også findes andre steder i Afrika, har demagogerne let spil. Léopold Senghor har givet følgende beskrivelse af dem, der søger at skaffe sig personlig fremgang ved

at spille på befolkningens manglende politiske modenhed: »Det, der først og fremmest har slået mig, er at de både mangler alvor og pondus; de åbner kun munden for at fremsætte krav, de taler ikke om andet end elitens rettigheder.«

Mange drømmer i det franske moderland om et Frankrig, der strækker sig fra Rhinen til Congo, med Frankrig som kernen i en stærkt sammentømret føderal statsdannelse. Dette Stor-Frankrig står og falder med udfaldet af krigen i Algier. Lykkes det ikke Frankrig snart at få fred i det nordafrikanske område, kan det næppe undgå at få politiske konsekvenser i de afrikanske republikker. Disse har dog endnu forholdt sig nogenlunde afventende over for striden i Nordafrika. Så længe Frankrig vil – og formår at – opretholde sin økonomiske støtte til de afrikanske republikker vil disse nok se deres fordel i at bevare en vis tilknytning til den gamle kolonimagt. Man har fra fransk side en tid været ængstelig for, at Communautés republikker skulle blive opslugt af de rigere britiske stater, Ghana og Nigeria. Der er dog næppe grund til at tro, at de to lande i højere grad end Côte d'Ivoire og Gabon vil være villige til at dele deres relative velstand med andre.

BIBLIOGRAFI

Det »klassiske« opslagsværk vedrørende Afrika syd for Sahara er vel Lord Hailey's »An African Survey«, Oxford University Press, der foreligger i en revideret udgave fra 1957.

Blandt andre almindelige beskrivelser af det her omhandlede område kan nævnes:
P. J. Pedler: »West Africa«, Methuen & Co., London, 1951.
R. J. Harrison Church: »West Africa«, Longmans, Green and Co., London 1957.
V. M. Thompson og R. Adloff: »French West Africa«, Stanford University Press, 1958 og Richard-Molard: »Afrique Occidentale Française«, Berger-Levrault, Paris 1952.
Samtlige disse bøger indeholder bibliografiske oplysninger om betydeligere monografier og om ældre opslagsværker.

De unge fransk-afrikanske partiers historie skildres af André Blanchet i »L'itinéraire des partis africains depuis Bamako«, Plon 1958. Bogen indeholder bl.a. en »Blå Bog« med meget kortfattede beskrivelser af nulevende, betydelige afrikanske politikeres virksomhed. De politiske forhold i fransk Afrika omkring vedtagelsen af 1958-forfatningen behandles af Jean Erhard i »Communauté ou Sécession«, Calmann — Lévy 1959.

I »Le Panafricanisme« giver Philippe Decraene en fremstilling vedrørende de bevægelser og enkeltpersoner, der har en samling af Afrika på deres program, ligesom han redegør for faktorer, der virker imod en sådan samling, (Presses Universitaires de France 1960 – Collection: Que Sais-je?). I samme serie har prof. Jean Pouquet skrevet to bøger: »L'Afrique Occidentale Française« (2. udgave 1958) og »L'Afrique Equatoriale Française« (1954), der i koncentreret form indeholder oplysninger specielt om de klimatiske, geologiske, etnologiske og økonomiske forhold i de to områder.

Fremdeles i samme serie er i 1960 udkommet: Olivier Hatzfeld: »Madagascar«, der på en række punkter à jour-fører Hildebert Isnards bog med samme titel (Armand-Colin, Paris 1955).

I »Vérités sur l'Afrique Noire« skriver general Jean Marchand om den franske politiske og økonomiske indsats på det afrikanske kontinent siden 1945 (Peyronnet 1959). Mere speciel er Alain Gandolfi: »L'administration territoriale en Afrique noire de langue française« (La pensée universitaire, Aix-en-Provence), der gør rede for den lokale franske forvaltnings virksomhedsområde.